

Veliki zjot, bakreno- in bronastodobno jamsko bivališče v Beli krajini. - *Por. razisk. pal. neol. eneol. Slov.* 19, 1991, 169-191.
 Reflections of Speleoaerchaeology in Slovenia. - *Naše jame* 35, št. 1, 1993, 31-34.

Poljudni članki

Prazgodovinsko najdišče v Roški špilji. - *Slovenski Jadran* 18. XI. 1955.
 Arheološki sprehod po Škofjanskih jamah in okolici. Po stopinjah davnih prednikov. - *Slovenski Jadran* 11. I. - I. II. 1957.
 Arheološko odkritje na Lubniku pri Škofji Loki. - *Slovenski poročevalec* 6. X. 1958.
 Prazgodovinske gomile pri Škofji Loki. - *Naši razgl.* 8, 1959, 107.
 Prispevek k poznavanju najstarejše zgodovine na Krasu. - *Jadranski koledar* (Trst) 1971, 197-199.
 Analiza speleo-arheoloških raziskovanj v Sloveniji. - *Proteus* 37, 1974/75, 261-264.
 Pokrajinski opis, kamninska sestava, podzemeljski svet in domačija. - V: *Vodnik po loškem ozemlju 1* (Lubnik 1977) 5-52. (Avtorji: France Leben, France Planina, Anton Ramovš, Ivan Sedej).
 Pričevanje starejše zgodovine. - V: *Vodniki po loškem ozemlju 4* (Dražgoše 1982) 25-29.

Ocene in poročila

Raffaello Battaglia: Preistoria del Veneto e della Venezia Giulia. - *Arh. vest.* 11-12, 1960-1961, 214-218. (Soavtor Srečko Brodar).
 D. Cannarella: Il Carso. - *Naše jame* 10, 1968, 122-124.
 D. Cannarella: Il Carso. Invito alla conoscenza della sua preistoria, della sua storia, delle sue bellezze. - *Arh. vest.* 20, 1969, 279-282.
 S. Dimitrijević: Arheološka iskopavanja na području vinkovačkog muzeja, rezultati 1957-1965. - *Arh. vest.* 20, 1969, 282, 284.
 G. Guerreschi: La Lagozza di Besnate e il neolitico superiore padano. - *Arh. vest.* 20, 1969, 284-286.
 I. Erdélyi, Ojtozi, W. Gening: Das Gräberfeld von Newolino. Ausgrabungen von A. V. Schmidt und der archäologischen Kama-Expedition. - *Arh. vest.* 20, 1969, 299-301.
 Simpozij o nastanku in kronologiji badenske kulture v Nitri 1969. - *Argo* 9, 1970, 68-69.
 Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung 81. - *Arh. vest.* 21-22, 1970/71, 314-315.
 Študijsko srečanje o Krasu. - *Argo* 10, 1971, 315.
 Slovensko v mlajši dobi kameneje. - *Arh. vest.* 23, 1972, 461-464.

Renato Peroni: L'età del bronzo nella penisola italiana I. - *Arh. vest.* 23, 1972, 464-466.
 Höhlenforschung in der Steiermark, Schild von Steier. - *Naše jame* 14, 1972, 70-71.
 Symposium International sur les Religions de la Préhistoire. - *Argo* 11, 1973, 107-108.
 Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener-Kultur. - *Arh. vest.* 26, 1975 (1976), 279-280.
 Eva Lenneis: Siedlungsfunde aus Poigen und Frauenhofen bei Horn. Ein Beitrag zur Erforschung der Linear- und Stichbandkeramik in Niederösterreich. - *Arh. vest.* 29, 1978, 765-766.
 István Bóna: Die mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre Südöstlichen Beziehungen. - *Arh. vest.* 29, 1978, 766-767.
 János Banner, István Bóna: Mittelbronzezeitliche Tell-Siedlung bei Békés. - *Arh. vest.* 29, 1978, 767-770.
 Ottó Trogmayer: Das bronzezeitliche Gräberfeld Tápé. - *Arh. vest.* 29, 1978, 770-771.
 Pál Patay: Das kupferzeitliche Gräberfeld von Tiszavalk-Kenderföld. - *Arh. vest.* 30, 1979, 588-590.
 Palast und Hütte. Beitrag zum Bauen und Wohnen im Altertum von Archäologen, Vor- und Frühgeschichtlern. - *Arh. vest.* 33, 1982 (1983), 523-527.
 Arheološka zaščitna raziskovanja na Ljubljanskem barju v letu 1979, I. - *Arh. vest.* 36, 1985, 373-376.
 Praistorija jugoslovenskih zemalja, III: eneolitsko doba. - *Arh. vest.* 36, 1985, 393-401.
 Preistoria nell'Udinese, testimonianze di cultura materiale. - *Arh. vest.* 36, 1985, 401-403.
 Elisabeth Ruttikay: Das Neolithikum in Niederösterreich. - *Arh. vest.* 37, 1986, 441-443.
 Milan Zápotocký: Die Streitäxte des mitteleuropäischen Äneolithikums. - *Arh. vest.* 44, 1993, 319.
 Jiří Řihovský: Die Äxte, Beile, Meißel und Hämmer in Mähren. - *Arh. vest.* 45, 1994, 269.

Nekrologi

Vladimir Milošević (1918-1978). - *Arh. vest.* 29, 1978, 711-713.
 Stojan Dimitrijević (1928-1981). - *Arh. vest.* 33, 1982 (1983), 517-520.
 V spomin Srečku Brodarju, odkritelju slovenskega paleolitika. - *Naše jame* 29, 1987, 62-66.
 Zadnji "Srečno" Helmutu Franku. - *Naše jame* 29, 1987, 68-70.
 Stanislav Jesse (1919-1991). - *Arh. vest.* 42, 1991, 235.

Janez DULAR

Jože Kastelic (1913-2003)

20. maja 2003 je v svojem devetdesetem letu umrl Jože Kastelic.

Jože Kastelic si je na večer svojega življenja sam postavil spomenik, *monumentum aere perennius*. Postavil si ga je s svojimi knjigami, ki jih je napisal na samem pragu svoje devetdesetletnice: leta 1998 je kot arheolog izdal obsežno *Simboliko mitov*, leta 2000 kot klasični filolog knjigo, posvečeno Prešernu

in njegovi inspiraciji v antiki, *Umreti ni mogla stara Sibila*, in leta 2003 kot pesnik svojo tretjo pesniško zbirko *Ode*.

Jože Kastelic je nosil v sebi vse tri omenjene poklice, arheologa, klasičnega filologa in pesnika, vse v enaki kvaliteti. In vse te tri kvalitete so zrasle v novo kvaliteto, ki je samo njegova, Kastelčeva. V času tako prevladujoče specializacije že v okviru

posamezne stroke je Jože Kastelic ostal polihistor. Obvladal je tako arheologijo, umetnostno zgodovino, literarne vede in bil pesnik. Ta širina Kastelčeve osebnosti, njegove ustvarjalnosti, širine njegovega znanstvenega dela je že tisto prvo, kar v njem občudujemo. Prav ta širina daje celotnemu Kastelčevemu delu tisto, rekli bi, življenjsko prepričljivost, ker ni oprta le na drobnih, obrobni podatkih, ampak diha iz celote. Rekli bi iz celote, ki jo lahko zajame le umetnik.

Vsa ta širina je prisotna že na samem začetku njegovega vstopa v slovensko kulturo in znanost. Še kot študent je leta 1939 napisal oceno knjige svojega univerzitetnega učitelja, profesorja Balduina Sarie, *Antike Inschriften aus Jugoslawien*, leta 1941 je kritično obravnaval znamenite Sovretove *Stare Grke* in iz prešernoslovja in klasične antike je leta 1942 nastala njegova disertacija *Antični motivi v Prešernovem pesništvu*. Ob vsem tem pa je izšla leta 1940 tudi njegova prva pesniška zbirka *Prve podobe*.

Mi pišemo o Jožetu Kastelicu v Arheološkem vestniku in se moramo omejiti predvsem na njegovo delo v arheologiji in zgodovini. Naj povemo takoj na začetku: tudi v samem krogu arheologije in antične zgodovine je bilo njegovo delo tako po obravnavani problematiki kot po časovnem obsegu izredno široko, segalo je od paleolitika do srednjega veka in obravnavalo vso široko problematiko arheološke vede in umetnostne zgodovine.

Poklicno je Jože Kastelic stopil v slovensko arheologijo po drugi svetovni vojni kot ravnatelj Narodnega muzeja. Mesto ravnatelja mu je omogočilo, da je lahko začel uresničevati svojo strokovno in kulturno vizijo. Ta je bila visoka in drzna, mnogo manjše pa so bile v tistem povojnem času možnosti njene uresničitve. Vendar je bil začetek pogumen, poln njegovih ustvarjalnih idej. Vedel je, da ima arheologija v Narodnem muzeju že od vsega začetka svoje pomembno mesto, da pa ta vendarle ni edino področje njegovega dela. Začel je s preureditvijo stalne zbirke, velikopotezno je začel že leta 1946 izkopavanje velike gomile v Stični, leta 1948 izkopavanja staroslovenske nekropole na Bledu. Staroslovenska arheologija je bila v povojnem času res na površju. Toda Bled je bil presenečenje za vse, tudi za Kastelica: odkril ni le staroslovenskega grobišča, ampak tudi tedaj arheološko skoraj neznano obdobje tik pred prihodom Slovanov in železnodobno nekropolo.

Jože Kastelic je tudi dobro vedel, da Narodni muzej ni samo arheološka ustanova, da je in da mora postati pravi zgodovinski muzej. Zato je moral iskati in dobiti za vse muzejsko gradivo ustrezne strokovnjake, ki bodo zgradili posamezne samostojne oddelke, kjer bodo lahko gradivo strokovno obdelovali, ga pridobivali na novo in ga v moderno postavljenih

razstavah pokazali občinstvu. Ne samo to, ampak da ga bodo lahko tudi raziskovali in ga v strokovnih publikacijah predložili široki strokovni in znanstveni stroki. Tako je takoj na začetku uveljavil Narodni muzej tudi kot znanstveno ustanovo. Vedel je, da mora to ostati še naprej njegova naloga tudi ob univerzitetnih in akademjskih inštitutih.

Jože Kastelic je bil skupaj s profesorjem J. Koroščem že leta 1950 med ustanovitelji Arheološkega vestnika. Njegovo izdajo je potem prevzela Slovenska akademija, sam pa je v izdajah Narodnega muzeja ustanovil serijo *Arheološki katalogi in monografije* (prvi zvezek je izšel leta 1955), nato leta 1960 še samostojno znanstveno revijo *Situla*, odprto vsem muzejskim strokam, in še pozneje širšim muzejskim vprašanjem posvečeno revijo *Argo*. Tako je Narodni muzej po zaslugi Jožeta Kastelica ohranil svoje znanstveno mesto, ki ga je imel od svoje ustanovitve, tudi sedaj ob univerzi in Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. V Narodnem muzeju sta imela še naprej svoje središče Slovensko arheološko in muzejsko društvo. Predsednik obojih je bil dolga prva leta prav Jože Kastelic.

Jože Kastelic pa ni bil samo vodilni predstavnik slovenske, temveč tudi jugoslovanske arheološke in muzeološke stroke. V Jugoslaviji je bil dolgoletni predsednik Arheološkega društva Jugoslavije, živo pa je bilo po Kastelčevi zaslugi tudi njegovo sodelovanje na širokem mednarodnem področju.

Tu moramo še posebej omeniti mednarodno razstavo situlske umetnosti, ki je združila vodilne arheologe iz Ljubljane, Padove in Dunaja, da prikažejo najvišji dosežek železnodobne kulture severovzhodne Italije in jugovzhodnih Alp, situlsko umetnost. Na razstavi so bili prvič prikazani vsi spomeniki situlske umetnosti, ki jih hranijo tako muzeji Italije, Avstrije in Slovenije. Za Slovenijo je bilo to še posebej dragoceno, ker smo tako lahko prvič videli celotno gradivo iz našega prostora, tudi tisto, ki je pred prvo svetovno vojno prišlo v tuje muzeje, tako na Dunaj in v Trst, in da smo ga tako lahko prvič videli v sklopu celotne ustvarjalnosti situlske umetnosti. Razstava je bila uresničena v letu 1961 in prikazana najprej v Padovi, naslednje leto pa v Ljubljani in na Dunaju. Razstavo je spremljal obširen katalog, ki je izšel v treh jezikih, v slovenščini, italijanščini in nemščini. Glavno študijo o situlski umetnosti je napisal Jože Kastelic. Za to nalogo je bil samoumevno poklican, saj je bil zanjo najvidnejši strokovnjak. Že leta 1956 je odlično na novo predstavil v samostojni publikaciji situlo z Vač. Njegovo delo je izšlo v razkošni publikaciji s kvalitetnimi fotografijami ne samo v slovenščini, ampak tudi v angleščini, francoščini, nemščini in ruščini ter je predstavljalo zadnjo, odlično vizijo

o situlski umetnosti, njenem mestu v mediteranski umetnosti in kulturi, hkrati pa njeno percepcijo v prazgodovinskem svetu jugovzhodnih Alp. Razstava je vzbudila veliko pozornost in je bila tudi povod, da je O.-H. Frey leta 1962 izdal in bogato dopolnil Luckovo študijo *Die Situla in Providence, ein Beitrag zur Situlenkunst des Osthallstattkreises* in pozneje leta 1969 napisal še svoje temeljno delo *Die Entstehung der Situlenkunst*.

Situlska razstava je združila vse vodilne arheologe Italije, Avstrije in Slovenije. Naravna posledica je bila, da je rodila spontano željo, da se to že vzpostavljeno sodelovanje še nadaljuje in dopolnjuje. Tako je bil ob koncu razstave ustanovljen Vzhodnoalpski komite - Ostalpenkomite, ki naj bi še naprej skrbel za skupno delo vseh treh držav. Njegovo vodstvo so prevzeli organizatorji situlske razstave. Predsednik komiteja za Italijo je postal M. Pallottino, za Avstrijo R. Pittioni in za Slovenijo J. Kastelic. V organizacijskem in znanstvenem odboru pa so bili še številni vodilni arheologi vseh treh držav. Kot odmev razstave situlske umetnosti je leta 1965 izšla še reprezentančna publikacija *Umetnost situl* z odličnimi fotografijami, glavna študija, esej v njej *Praznik situl* pa je zopet delo Jožeta Kastelica.

Vzhodnoalpski komite je bil veliko upanje za nadaljnje delo, saj je združil arheologe treh sosednjih držav s skupno arheološko problematiko. Za nas Slovence je bil še posebna vzpodbuda, saj je odprl možnost, da bo sedaj lahko prišlo do publiciranja arheološkega gradiva iz našega prostora, ki je pred prvo svetovno vojno prišlo predvsem na Dunaj pa tudi v Trst in je po prvi svetovni vojni ostalo za nas nedostopno. Velik uspeh komiteja je bila publikacija *Most na Soči (S. Lucia) I in II*, v kateri je bila prikazana zgodovina raziskovanj in topografija največje halštatske nekropole, in sicer tistega dela, ki ga je izkopal J. Szombathy pred prvo svetovno

vojno. Res so bili načrti še večji, pa vendar ostaja dejstvo, da sta prav situlska razstava in Vzhodnoalpski komite odprla prijateljsko sodelovanje treh držav, ki ni zamrlo in še danes rojeva skupne akcije in željo po skupnem delu.

Široko pa je bilo tudi Kastelčevo zunajmuzejsko delo. Bil je med avtorji najboljše antologije slovenske lirike *Živi Orfej*, prevajal je Mommsena, njegovo znamenito Rimsko zgodovino in *Najlepše antične pripovedke* Gustava Schwaba, h katerim je napisal odličen uvod v grško mitologijo *Zlata veja grškega mita na mitološkem drevesu starega sveta*.

Po četrstoletnem ravnateljstvu v Narodnem muzeju je Jože Kastelic zapustil Narodni muzej in postal profesor za antično arheologijo in zgodovino na ljubljanski univerzi. Kdorkoli je kdaj poslušal njegova predavanja, je bil ob njegovi besedi očaran, njegov nastop je bil za nas Slovence nekaj izjemnega. To je znal seveda obdržati na univerzi pred svojimi študenti. Zato ni čudno, da so mu njegovi študentje, sedaj že tudi člani Arheološkega oddelka, leta 1988 izdali izbor njegovih del *Iosephi Kastelic Opera selecta*. Knjiga je nad vse dragocena, ker nam na enem mestu odkriva vso širino Kastelčevega ustvarjalnega dela, širino in globino njegove osebnosti.

Razumljivo je, da nismo mogli niti približno naštetih in oceniti vsega dela Jožeta Kastelica. Kot arheolog lahko samo zaključim: Najvišji spomenik naše prazgodovinske umetnosti je situlska umetnost, najvišji spomenik našega rimskega obdobja so šempetrski nagrobniki. Oba sta dobila v Jožetu Kastelicu tudi najboljšega interpreteta. Ob najvišjih spomenikih naše arheološke dediščine je Jože Kastelic kot njihov interpret tudi sebi postavil enakovreden spomenik, *monumentum aere perennius*.

Stane GABROVEC

Karl Kromer (1924-2003)

Šestindvajsetega septembra 2003 je, eno leto pred svojo osemdesetletnico, umrl Karl Kromer. Po drugi svetovni vojni je bil dolga leta vodja Prazgodovinskega oddelka Naravoslovnega muzeja na Dunaju. Promoviral je na dunajski univerzi leta 1947, začel svojo kariero v Naravoslovnem muzeju na Dunaju, kjer je leta 1958 postal vodja Arheološko-prazgodovinskega oddelka, se leta 1959 habilitiral

pri prof. Pittioniju in leta 1967 zasedel mesto profesorja za arheologijo na univerzi v Innsbrucku, kjer je ostal do svoje upokojitve. V našem spominskem zapisu ne bomo obravnavali njegovega celotnega znanstvenega dela, ampak predvsem njegove zasluge za slovensko prazgodovinsko vedo. Da bomo to prav razumeli, se moramo najprej spomniti začetkov naše prazgodovinske vede, ki segajo v strogo